

Manuel González González, María-Dolores Sánchez-Palomino e Inés Veiga Mateos (eds.) (2018): *Terminoloxía: a necesidade de colaboración*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt am Main: Vervuert, 479 páxs.

Cristian Pernas Rubal

Este volume recolle 23 achegas, escritas en varias linguas romances ou en inglés, de investigadores e investigadoras de diversos países acerca dos estudos terminolóxicos, tanto sobre os seus principios teóricos canto sobre as súas aplicacións prácticas. A xénese destes artigos foi o II Congreso Internacional *A terminoloxía, unha necesidade da sociedade actual*, organizado pola rede de lexicografía RELEX e que tivo lugar na Facultade de Filoloxía da USC en outubro de 2015. A edición da obra correu a cargo de Manuel González González, María-Dolores Sánchez-Palomino e Inés Veiga Mateos, que tamén fixeran parte do comité organizador do congreso.

A terminoloxía non comezou a se desenvolver como disciplina consciente e autónoma ata os estudos que sobre ela realizou o industrial austríaco Eugen Wüster. A pesar de se tratar dunha disciplina relativamente recente no tocante á súa concepción teórica, o traballo práctico terminolóxico senta os seus alicerces moitos séculos atrás, pois a necesidade da elaboración de vocábulos precisos para evitar ambigüidades discorreu paralela á tendencia cada vez máis acentuada das sociedades humanas e dos individuos a se especializaren profesional e academicamente. O título do volume está relacionado precisamente cunha das principais características dos estudos terminolóxicos: a necesidade de colaboración interdisciplinaria estreita entre o lingüista e os expertos da materia, alén de cos usuarios. Se a isto lle engadimos a importancia das bases de datos e doutras ferramentas informáticas no día de hoxe, a necesidade de persoal especializado e dunha relación estreita entre disciplinas aumenta. É por iso que se quixo pór o foco deste volume precisamente nesa

colaboración interdisciplinaria da terminoloxía co resto de campos. María Teresa Cabré, catedrática de Terminoloxía e Lingüística da Universitat Pompeu Fabra cunha extensa obra publicada sobre o tema, sinalara xa en 1993¹ esta tripla aproximación á terminoloxía: desde a lingüística, desde as disciplinas científico-técnicas e desde a perspectiva do usuario final.

Xa que logo, no seu labor o terminólogo con frecuencia transcende o ámbito do simplemente lingüístico para recoller termos e expresións especializadas de uso moi restrinxido no ámbito xeral, mais que son de uso cotián para os traballadores desa disciplina. Isto é especialmente significativo para as linguas en proceso de normalización coma o galego, para as que un novo volume de vocabulario especializado constitúe adoito un chanzo imprescindible para atinxiren un novo espazo de uso. Deste modo, exercer unha profesión especializada na nosa lingua sen os manuais terminolóxicos axeitados suporía unha enorme dificultade para o persoal. Dito doutra maneira, cada obra terminolóxica elaborada na nosa lingua supón un novo avance no camiño cara á normalización.

As achegas do volume estrutúranse en tres partes: a primeira céntrase na variación como característica primordial dos estudos terminolóxicos; a segunda abrangue estudos que tratan sobre a relación da terminoloxía con disciplinas profesionais concretas; a terceira parte coloca o foco sobre o papel da terminoloxía en contextos multilingües ou multiculturais. Con todo, en todas as achegas está presente a idea de colaboración, ben sexa entre ámbitos profesionais ou disciplinas, entre asociacións ou mesmo entre linguas, e tamén a idea do carácter nidiamente poliédrico do labor terminolóxico.

O primeiro bloque, intitulado “Variación terminolóxica”, está tinxido pola chamada teoría comunicativa da terminoloxía, que a propia María Teresa Cabré desenvolveu e que supuxo unha auténtica revolución epistemolóxica no campo dos estudos terminolóxicos ao mover o foco desta disciplina da idea de autonomía e univocidade, que se lle atribuíu desde os anos 30, ata a corroboración

1 Cabré, María Teresa (1993): *La terminología: teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Antártida/Empúries, 83.

da variación denominativa, mesmo nas linguaxes máis especializadas. Esta evolución da terminoloxía atópase ben tratada no primeiro artigo, “De la diversidad a la variación en la Teoría Comunicativa de la Terminología (TCT)”, da propia M.T. Cabré. Nel a autora realiza un percorrido pola historia da disciplina ao tempo que reflexiona sobre a súa propia traxectoria persoal; ambas as dúas son practicamente indisolubles, ao ser a investigadora catalá unha das máis importantes teóricas dos estudos terminolóxicos e responsable da teoría que nos atinxe. No artigo sinálase a pasaxe da concepción biunívoca do termo de Wüster, cuxa función era simplemente a comunicación interlingüística entre expertos, a unha concepción lingüística del, achegándoo ao campo das unidades léxicas e recoñecendo a súa diversidade e variación.

A seguir, Sabela Fernández-Silva encadra o seu artigo tamén na análise dos estudos descritivos da terminoloxía, e conclúe sinalando a necesidade de os profesionais da terminoloxía incorporaren novas ferramentas metodolóxicas da sociolingüística para alén da tradicional análise de corpus. O resto de artigos que abrangue esta sección supoñen unha aplicación do concepto de variación a campos específicos dos estudos terminolóxicos. Por unha banda, Luciana Monteiro e Maria da Graça Krieger analizan a variación conceptual do termo “feminicidio” en diferentes textos brasileiros do campo xurídico. Por outra banda, Mercedes López Santiago realiza un estudo da variabilidade denominativa do concepto *tourisme alternatif* en textos con diferentes niveis de especialización atopados en Internet e Johannes Schnitzer fai o mesmo para o caso dos informes anuais de empresas, para chegar á conclusión de que un maior grao de especialización textual non implica necesariamente unha menor variación terminolóxica. Para pechar este primeiro bloque, Nathalie Lemaire *et al.* presentan o interesante proxecto colaborativo iMediate (Interoperability of Medical Data through Information Extraction and Term Encoding), que supón o resultado da colaboración entre terminólogos e persoal dos servizos médicos franceses e permite a identificación de variantes denominativas atopadas na linguaxe médica para, entre outras obxectivos, elaborar ferramentas que permitan construír automaticamente táboas de información co historial clínico dos pacientes.

O segundo grupo de artigos, que leva por nome “Terminoloxías específicas” está dedicado á terminoloxía de campos determinados e ábrese cun estudo de Maria Teresa Zanola sobre o vocabulario do oficio dos curtidores do punto de vista diacrónico e multilingüe (italiano-francés), que pon de relevo a importancia da terminoloxía como auxiliar dos avances técnicos. O resto de artigos desta sección adscribíense tamén a un campo profesional determinado. Así pois, Michalis Dirchalis e Paschalia Patsala analizan a presenza de termos especializados e verbos modais en textos xurídicos. Caroline Lúcia Costa Moia Chichorro presenta unha análise de corpus de textos xurídicos sobre o “licenciamiento ambiental” brasileiro. Pola súa banda, Cristina Bofill e Àlex Hinojo expoñen a súa experiencia á hora de elaboraren un vocabulario ilustrado de instrumentos musicais, froito da colaboración entre TERMCAT e Amical Wikimedia. Para o campo da terminoloxía empresarial e financeira, cunha gran demanda de material hoxe en día, contamos a seguir co traballo de Maria da Graça Krieger sobre o déficit de obras terminolóxicas e de lingüistas profesionais neste campo e a rendibilidade que estas poderían ter á hora de lle proporcionar precisión ao léxico empresarial. A necesidade desta figura do “xestor terminolóxico” para o campo da empresa tamén é subliñada por Alexandra Feldekircher no seu artigo. A seguir, o traballo de Carla Castro Lorenzo trata o tema da aprendizaxe de linguas estranxeiras a través da análise de dous dicionarios bilingües francés-español pertencentes ás disciplinas da automoción e da enxeñaría.

No tocante ao tema das relacións da lexicografía coa terminoloxía, este bloque abrangue dúas interesantes achegas: unha de Fernando Groba, en que analiza a precisión das definicións e os exemplos de dous dicionarios lexicográficos galegos para termos especializados de hipoloxía; e outra de Azra Hayat-Vautrin, en que analiza as causas que levaron a incluír termos especializados do campo da informática en tres dicionarios franceses e os criterios lexicográficos que foron –e deben ser– tidos en conta á hora de incorporar ou non termos especializados aos dicionarios de uso común. O bloque péchase cunha contribución de Marta Małachowicz na que realiza un percorrido sobre o traballo terminolóxico realizado en Polonia dunha perspectiva diacrónica.

O terceiro bloque é, se callar, o máis pertinente do punto de vista da sociolingüística e da lingua galega pola súa situación particular, ao se centrar nos estudos terminolóxicos en ámbitos multiculturais e multilingüísticos. Esta terceira serie de achegas, intitulada moi axeitadamente “Multilingüismo”, ábrese cun artigo de Manuel Célio Conceição en que o autor reflexiona sobre a necesidade de mudanzas no tratamento da diversidade lingüística no campo da terminoloxía, salientando o papel central que, na súa opinión, deben ter as políticas lingüísticas. Unha visión similar é defendida por Cristina Martins Fargetti, que propón o concepto de *terminoloxía etonográfica* para denominar o labor de recolleita e estudo dos saberes e tecnoloxías das comunidades minoritarias, exemplificadas nas comunidades indíxenas do Brasil, a través dos seus propios lentes e non dos da cultura hexemónica. Para o caso galego, Ana Alicia Manso Flores e Xosé-Henrique Costas González realizan un estudo sobre o rendemento dos arcaísmos léxicos presentes na variedade dialectal do galego do val do río Ellas, en Estremadura, para a construción do modelo do galego estándar.

O tema da terminoloxía empresarial é abordado de novo por Alexandra Albuquerque, Rute Costa e José Paulo Esperança, que sinalan as vantaxes de as empresas multinacionais estableceren sistemas de xestión terminolóxica e de colaboraren con persoal desta disciplina, nomeadamente en contextos multilingües. As últimas tres contribucións supoñen análises ontolóxicas de diferentes dominios. Manuel Moreira da Silva pon o foco nas redes colaborativas e nos problemas de comprensión que poidan xurdir das diferenzas lingüísticas e culturais dentro dun mesmo dominio ontolóxico. Para o caso do galego, Miguel Anxo Solla Portela e Xavier Gómez Guinovart presentan Termonet, unha ferramenta de inspiración terminográfica que se basea no léxico presente en WordNet para establecer e expor unha serie de relacións léxico-semánticas entre termos especializados desambiguados e que supón un recurso de grande utilidade, especialmente para aqueles dominios técnicos cuxa terminoloxía non está aínda plenamente desenvolvida. Por último, Mariana Pitar pon o ramo ao bloque e ao volume na súa totalidade cun artigo en que salienta a importancia de acoutarmos rigorosamente os dominios nos

recursos terminográficos en liña para deste xeito evitarmos, sempre que for posible, ambigüidades semánticas que lles resten calidade.

En suma, o volume supón unha boa mostra do estado da cuestión dos estudos terminolóxicos na actualidade, con especial foco nas linguas en vías de normalización coma o galego. As achegas, por tanto, reflicten a revolución que para a teoría e a práctica terminolóxicas supuxeron os estudos de María Teresa Cabré nos anos noventa e principios dos 2000, ao racharen coa idea da terminoloxía como ocupación unicamente dos especialistas, inseríndoa dentro da lingüística, e recoñeceren a variación e o contexto comunicativo como eixos centrais da disciplina. A vitalidade dos estudos terminolóxicos, non só no eido práctico senón tamén no teórico, tamén fica clara após a lectura das contribucións que forman esta obra. Igualmente, sobre todo se atendemos ao terceiro bloque, parece apuntar cara a un futuro en que a colaboración entre o terminólogo e o especialista será máis estreita e cara a unha maior centralidade do multilingüismo e o multiculturalismo.

A terminoloxía trátase, ora ben, dunha disciplina en permanente construción. Como materia incluída na lingüística, debe reflictir a variación diacrónica, diatópica e mesmo diafásica e diastrática. Do mesmo modo, como materia intrinsecamente ligada á ciencia e a técnica, debe discorrer paralela a estas para así dar conta da enorme demanda de denominacións para os novos conceptos que puideren xurdir. Volumes coma o presente contribúen para lle proporcionar ao campo da terminoloxía un marco teórico sólido que acompañe os manuais prácticos e que ao tempo sirva de referencia para todo o persoal que traballe na elaboración de ferramentas terminolóxicas.